

Caroline Szyber

Bekämpa gängkriminaliteten!

Från ord till handling

Kristdemokraterna

Förord

De senaste åren har vi i Sverige sett hur nya typer av kriminella gäng vuxit fram. Begreppet gatugäng används ofta för att beteckna denna typ av gäng, ett löst sammansatt nätverk som uppstår i områden med stora sociala problem. Gatugängen inriktar sin rekrytering mot ungdomar och barn.

För att bemöta denna nya hotbild behövs en ny politik med ett helhetsperspektiv på barn och ungdomar och deras uppväxtmiljö, såväl som en offensiv kriminalpolitik.

Stockholm i januari 2013

CAROLINE SZYBER
Riksdagsledamot, rättspolitisk talesperson

Innehåll

FÖRORD	2
INLEDNING	4
UTVECKLINGEN I SVERIGE – VAD VET VI?	5
VAD HAR ALLIANSREGERINGEN GJORT?.....	5
BEKÄMPA GÄNGBILDNINGEN	6
MEDBORGARNAS GEMENSAMMA ANSVAR.....	7
FAMILJENS BETYDELSE	7
DÖM FLER TILL UNGDOMSTJÄNST MED DIREKT KOPPLING TILL BROTTET.....	8
NOLLTOLERANS MOT KLOTTER OCH SKADEGÖRELSE.....	9
ANONYMA VITTNEN I VISSA SPECIFKA FALL.....	9
FOTOGRAFERINGSFÖRBUD I DOMSTOLARNAS VÄNTRUM.....	10
INFÖR EN SÄRSKILD INSTANS FÖR BARN UNDER 15 ÅR.....	10
MEDLING.....	11
YTTERLIGARE SATSNINGAR PÅ POLISEN.....	12
ÄTT FÅ EN ANDRA CHANS OCH EN VÄG ATT LÄMNA.....	13

Inledning

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av begreppet gäng. Därför finns inte heller statistik eller uppgifter som på ett entydigt sätt mäter utvecklingen över tid. I den statliga utredningen *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15) används begreppen ”kriminella nätverk” och ”kriminella grupperingar” som samlingsbegrepp för olika typer av gäng. Det som är i fokus i denna rapport är kriminella ungdomsgäng. Med det avser vi en grupp av ungdomar med en mer stabil kärna som ser sig själva – och ses av andra – som en grupp. De engagerar sig i brottslig verksamhet och våld och är i allmänhet i konflikt med andra liknande gäng. Ibland identifierar sig gängen med ett visst geografiskt område och strävar efter att upprätthålla kontrollen över den kriminella verksamheten i det aktuella området. Enligt en statlig utredning befann sig år 2010 minst 5 000 svenska ungdomar i riskzonen att bli värvade till kriminella nätverk¹.

Skadegörelse, hot och våld ger upphov till otrygghet och vantrivsel i de bostadsområden där gängen är aktiva. De samhällsekonomiska kostnaderna är betydande. I vissa områden i bland annat Stockholm, Södertälje, Malmö och Göteborg är det svårt för polisen att utföra sitt arbete på grund av angrepp från ungdomsgäng. Även ambulans², brandtjänst³ och lokaltrafik⁴ angrips. Denna typ av brottslighet hotar viktiga och grundläggande samhällsfunktioner. Det innebär att befolkningen i området inte får den service och den trygghet de har rätt till och att de utsätts för helt oacceptabla risker. Inte minst därför är det viktigt att rikta fokus mot de mer löst sammansatta kriminella nätverk som många förorts- och ungdomsgäng utgör.

Brittiska forskare har kopplat de kriminella gängens uppsving till familjegemenskapens sammanbrott. Gängkulturen utvecklas främst i områden där föräldrarna känner svag samhörighet med samhället och där andelen ensamföräldrar är hög.⁵ I Storbritannien och USA, som har betydligt större problem med kriminell gängkultur än Sverige, visar erfarenhet och forskning att avsaknaden av pappor är en viktig riskfaktor för att främst unga män ska söka sig till kriminella gäng^{6,7}. Bristen på positiva manliga förebilder innebär ofta att gängmedlemmarna utvecklas destruktivt. Till detta kommer att många gängmedlemmar upplevt våld i hemmet, antingen som vittnen eller som direkta offer. Bristande uppsikt och försummelse i omsorg och fostran har skadat många unga människors emotionella, psykiska och fysiska utveckling.

¹ *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15)

² Helsingborgs Dagblad 20/8 2012, Sydsvenskan 24/5 2010, Göteborgs-Posten 24/11 2009, Sveriges Radio 21/9 2008

³ Aftonbladet 30/8 2012, Svenska Dagbladet 18/5 2012, Dagens Nyheter 20/6 2010, Aftonbladet 6/6 2010,

⁴ Göteborgs-Posten 23/11 2012, Sydsvenskan 17/2 2011, Sydsvenskan 7/9 2010, Svenska Dagbladet 15/1 2008

⁵ Se ”Dying to Belong – An In-depth Review of Street Gangs in Britain” Centre for Social Justice, (2009)

⁶ ”Dying to Belong – An In-depth Review of Street Gangs in Britain”, sid. 94-100, Centre for Social Justice, (2009)

⁷ Jennifer Flood Eastin, *Impact of absent father-figures on male subjects and the correlation to juvenile delinquency: findings and implications*, University of North Texas, 2003

Utvecklingen i Sverige – vad vet vi?

Såväl i Sverige som i andra länder har brottslighet som begås av kriminella grupperingar blivit ett alltmer påtagligt samhällsproblem. Under 1980-talet och början av 1990-talet började kriminella MC-gäng etablera sig i Sverige. De sökte och uppnådde status som avdelningar av större internationella kriminella MC-organisationer⁸.

Efter millennieskiftet har de MC-relaterade gängen fått allt hårdare konkurrens av en stark gängkultur. Influenserna kommer ofta från de amerikanska gatugängen.⁹ Den statliga utredningen SOU 2010:15 använder beteckningen ”förorts- eller ungdomsgäng” för denna gängtyp. I Sverige är gängen löst sammansatta konstellationer och medlemmarna är i huvudsak mellan 15 och 30 år. Etnisk bakgrund förefaller inte vara någon viktig faktor för gängens sammansättning, däremot var man bor och vilket rykte man har. De vanligast förekommande brotten är narkotikabrott, stölder, rån och våldsbrott¹⁰

Gatugängen uppstår i områden med stora sociala problem. De inriktar sin rekrytering mot ungdomar.¹¹ De har ofta en hård kärna av ett fåtal individer som har en mer bestående relation till varandra. Ledarfigurerna är drivande och fungerar som negativa förebilder för övriga unga.¹²

Hur utvecklingen av gatugängen/förorts- och ungdomsgängen ser ut i Sverige är inte helt klart, men enligt Rikskriminalpolisen finns det en klar trend sedan 2006 att allt fler yngre blir medlemmar i kriminella grupperingar. Det är inte så att unga rent generellt är mer brottsbenägna nu jämfört med tidigare. Men det finns betydligt fler ungdomar idag – och fler bor i större städer och förorter – så antalet begångna brott och antalet ungdomar i gäng har ökat.¹³

Vad har alliansregeringen gjort?

Sedan 2006 har regeringen vidtagit en rad åtgärder för att stärka ungas delaktighet i samhället och motverka kriminalitet. Inriktningen på regeringens arbete har varit:

- Fler närvarande och synliga poliser

o Mellan 2006 och 2010 – fick polisorganisationen 3,4 miljarder kronor mer i anslag och antalet anställda poliser överstiger nu 20 000.

- Skärpta straff för allvarliga våldsbrott

⁸ Se t ex *Svensk Maffia* av Lasse Wierup och Matti Larsson, Norstedts 2007

⁹ Lasse Wierup och Matti Larsson: *Svensk Maffia*, Norstedts 2007, sid. 205-206

¹⁰ *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avbopp* (SOU 2010:15)

¹¹ Amir Rostami, Almedalen 2012

¹² Sonja Sjögren Burman, Rapport nr. 476, Polisutbildningen vid Umeå universitet (2008)

¹³ Rikskriminalpolisen, ”Problembild 2011”, (2009) sid. 20-21

- o Straffen har höjts för alla allvarliga våldsbrott. Domstolarna ska vid straffvärdebedömningen särskilt beakta om en gärning inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person.
- o Brottlighet som har bedrivits i organiserad form liksom återfall i brott beaktas i skärpande riktning vid bestämmande av straff.
- Sociala insatsgrupper
 - o Rikspolisstyrelsen har på uppdrag av regeringen initierat en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper för unga 15-25 år. De sociala insatsgrupperna ska dels hindra unga från att slå in på den kriminella banan, dels stötta ungdomar vid avhopp från kriminella gäng. Projektet startade i juni 2011 och ska innebära ett effektivare samarbete mellan olika myndigheter.
- Brott begångna av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt.
- Ett skärpt skadeståndsansvar för vårdnadshavare
 - o En förälder som har vårdnaden om ett barn ska ansvara för vissa typer av skador som barnet orsakar.
- Stärkande av den sociala barn- och ungdomsvården
 - o Barn, unga och deras föräldrar som behöver stöd ska upptäckas tidigt och erbjudas evidensbaserade insatser.
 - o Varje placerat barn ska ha en ansvarig socialsekreterare.
 - o Socialstyrelsen fick 2011 i uppdrag att ta fram grundläggande kriterier för bedömning av familjehem samt att ta fram ett program för trygg och säker vård i familjehem och hem för vård eller boende.
 - o Reglerna för tillsyn av hem för vård och boende har stärkts. Tillsynsbesök ska göras minst två gånger om året och ett av besöken ska vara oanmält. Vid tillsynen ska barn och unga tillfrågas om sina synpunkter.
- Insatser för att stödja och förenkla för ungdomar att komma ut i arbetslivet
 - o Sänkta arbetsgivaravgifter, jobbskatteavdrag, jobb och utvecklingsgarantin.
- Omläggning av skolpolitiken
 - o Reformen med inriktning mot ordning och reda, kunskap, betyg, bättre uppföljning, vassare tillsyn och satsningar på lärarnas kompetens
 - o Satsningarna är särskilt viktiga för barn och unga i utsatta områden.

Bekämpa gängbildningen

Om samhället ska lyckas stoppa gängkriminalitet räcker det inte med att bekämpa brotten, arbetet måste också inriktas på att bekämpa brottens orsaker. Vi kan dock inte räkna med att någonsin få

ett perfekt samhälle. Överträdelser mot lagarna kommer alltid att inträffa. Därför behövs ett fungerande rättsväsende som är anpassat till samhällets och kriminalitetens förändringar.

Medborgarnas gemensamma ansvar

Fokus i rättspolitikerna är att motverka brott, därför sätter vi alla stort fokus på det brottsförebyggande arbetet. Det brottsförebyggande arbetet berör hela samhället. För ett framgångsrikt arbete krävs att olika myndigheter kan samverka effektivt. Det är dags att börja kalla saker för vad de verkligen är. Ungdomsvåldet idag är inte ett ungdomsproblem som vuxenvärlden kan ignorera längre, utan det är ett samhällsproblem som alla måste uppmärksamma tidigare. Kristdemokraterna vill gärna betona vikten av det brottsförebyggande arbetet för att få ner brottskurvorna. Med ett gediget brottsförebyggande arbete på alla plan kommer vi i framtiden få färre brottsoffer.

Kriminalpolitiken måste stå på ett stadigt ben av förebyggande insatser, där inte minst ökad samverkan mellan familjer, civilt samhälle, skola, socialtjänst och polis spelar en viktig roll för att förhindra att unga beträder brottets väg. Även Kriminalvården har en viktig uppgift i det brottsförebyggande arbetet. Kriminalvårdens möjligheter att rehabilitera den intagne har blivit bättre men ännu mer kan göras. Inriktningen ska vara att den dömda inte ska återfalla i brott. Vi har alla ett ansvar för att utforma ett samhälle som är brottsförebyggande i sig. För Kristdemokraterna innebär det ett samhälle där vi tar ansvar för varandra. Ett samhälle där vi inte bara ser våra egna barn utan också skolkompisen och grannbarnet. Ett par forskare¹⁴ intervjuade ett antal kriminella pojkar. Samtliga hade trassliga uppväxtförhållanden. De flesta hade fortsatt sin kriminella karriär, men några hade lyckats sluta. Den gemensamma nämnaren för de som slutat var att de kunde uppge någon vuxen i sin närhet som de som barn känt tillit till. Det kunde vara en släkting, en lärare hade litat på under sin uppväxt. Lagstiftning och myndighetsinsatser är viktiga men det är också vårt personliga ansvarstagande för barn som far illa.

Familjens betydelse

Förslag:

Öka stödet till föräldrar

De små nära gemenskapernas betydelse, inte minst familjens positiva roll för barns och ungas utveckling, är obestridlig. En nära och stabil relation till åtminstone en familjemedlem kan göra mycket. Etiken levandegörs i samspel med andra människor och införlivas så småningom med vårt tänkande. Bäst fungerar den processen i kärleksfulla gemenskaper som präglas av tillit. Föräldrarna är i allmänhet de som är bäst lämpade att förmedla grundläggande värden till sina barn. Men det kräver tid tillsammans eftersom det är i vardagliga situationer man löser konflikter och tränar samlevnad på ett naturligt sätt. Mer tid för barnen har en rad positiva följdverkningar för barnet, däribland en brottsförebyggande effekt.

Familjens betydelse för identitetsskapande gemenskap, etisk vägledning och som stöd för att bygga upp inre självkontroll kan knappast överskattas. En i sin helhet god familjepolitik är alltså en grundläggande förutsättning för ett fungerande brottsförebyggande arbete. Kristdemokraterna har sedan sin start lagt en avgörande vikt vid familjens roll för ett gott samhälle. I maj 2012 antog

¹⁴ Göran Sandell, Viveca Feldt: *110 kriminella pojkar. Vad blev bättre?*, Göteborgs Universitet (1997)

Kristdemokraterna ett familjepolitiskt program¹⁵. Där redogörs för en politik som uppmuntrar familjebildning och stärker föräldrarnas möjligheter att skapa en välfungerande familjesituation. Kristdemokraterna anser att familjestabilitet bör eftersträvas som ett grundläggande mål. Föräldraansvaret upphör emellertid inte om föräldrarna separerar. Regeringen beslutade därför i augusti 2012 att ge Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en förstudie om förutsättningarna för att i ett antal kommuner bedriva en försöksverksamhet med separationsteam som kan erbjuda föräldrar och barn stöd och hjälp i samband med separation¹⁶.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt barn och ungdomar som placerats i familjehem eller institutionsvård. Familjehemsplacerade barn har i tidigare studier visat sig ha påtagligt förhöjda risker för en ogynnsam ekonomisk och social utveckling över tid¹⁷. Familjehemsplacerade barn har oftare lägre skolbetyg än andra barn. Samtidigt finns det ett mycket starkt samband mellan dåliga skolresultat och dystra framtidsutsikter, i form av bl a missbruk och grov kriminalitet, för familjehemsplacerade barn¹⁸.

Döm fler till ungdomstjänst med direkt koppling till brottet

Förslag:

Fler ska dömas till ungdomstjänst, även för mer ringa brott. Fler ska fullgöra påföljden och den ska ha en tydlig koppling till brottet. Har man klottrat ska den unge sanera klotter, handlar det om skadegörelse ska påföljden vara att återställa efter skadegörelse etc. Därför ska åklagare kunna föreskriva kortvarig ungdomstjänst för ringa brott genom ett strafföreläggande.

Det är viktigt att återkopplingen mellan brott och straff ligger nära i tiden. Ju längre tid som går mellan brott och straff desto sämre blir straffets normativa effekt. Det är också önskvärt att undvika bötesstraff för de yngsta lagöverträdarna, då det kan uppfattas som att man kan köpa sig förbi konsekvenserna av brottsligheten.

Ungdomstjänst är ett alternativ till böter och fängelsestraff och innebär att den unge arbetar utan lön och genomgår ett påverkansprogram att avsluta en kriminell bana. Arbetet genomförs framförallt på kvällar och helger. Påföljden är avsedd för ungdomar som inte redan är grovt eller långvarigt kriminellt belastade. Syftet med ungdomstjänsten är att den unge skall ges en chans att arbeta av sitt straff och samtidigt få lära sig hur det är att arbeta på en arbetsplats. Ungdomstjänst kan därmed ha en tydlig reparativ prägel.

Ett problem idag är att många inte fullgör ungdomstjänsten, i synnerhet bland dem som får ungdomstjänst i kombination med ungdomsvård¹⁹. Ett annat problem är att ungdomstjänsten inte är kopplad till det brott som den unge begått. Ett tredje problem är att verkställandet av ungdomstjänst varierar mellan olika kommuner och till stor del beror på enskilda tjänstemäns engagemang.

¹⁵ *Tid för familjen*, Kristdemokraterna 2012

¹⁶ Regeringsbeslut 2012-08-09, S2012/5380/FST (delvis)

¹⁷ E Abiri, A Brodin, P Johansson: *Mänskliga rättigheter...? "Jag vet att dom finns och jag tror att Sverige är bra på dom" – en handbok i mänskliga rättigheter på kommunal nivå*. Stockholm, Fritzes (2008)

¹⁸ Socialstyrelsen: *Social rapport 2010*

¹⁹ Brå-rapport 2011:10

Vi anser att fler unga ska dömas till ungdomstjänst, även för mer ringa brott. Vi anser också att fler ska fullgöra påföljden och att den ska ha en tydlig koppling till brottet. Om klottrare och vandaler får sanera klotter och återställa efter skadegörelse ökar sannolikheten för en förståelse för brottens konsekvenser och kostnader. Det är viktigt att ungdomstjänsten planeras så att den inte kolliderar med skolarbetet, exempelvis genom att tränga undan tid för läsläsning.

Idag kan böter meddelas genom ordningsbot från polis eller strafföreläggande från åklagare. Ungdomstjänst döms ut av domstol. För att öka användningen av ungdomstjänst utan att ytterligare belasta domstolarna föreslår vi att åklagarna ska ges möjlighet att även kunna meddela ungdomstjänst genom strafföreläggande.

Nolltolerans mot klotter och skadegörelse

Förslag:

Sanering av klotter ska ske skyndsamt från det att det har blivit anmält.

Inom sociologin talar man ibland om den så kallade ”broken windows theory”, som lanserades i en artikel²⁰ av två amerikanska kriminologer 1982. Man syftar då på den negativa inverkan små tecken på förfall kan ha på ett helt bostadsområde. Om en trasig fönsterruta inte byts ut inom rimlig tid kommer människor som rör sig i området att börja uppfatta det som otryggt, samtidigt som sannolikheten för ytterligare skadegörelse ökar. Detta skapar en negativ spiral där hela området förslummas. För att undvika sådana negativa spiraler är det viktigt att snabbt åtgärdar klotter och skadegörelse.

Anonyma vittnen i vissa specifika fall

Förslag:

Möjligheten att vittna anonymt i vissa specifika typer av brottmål bör prövas i Sverige. Det kan exempelvis vara där hot från gäng föreligger. En sådan ordning kan bl.a. underlätta för tidigare gängmedlemmar att vittna.

Antalet döma för övergrepp i rättssak har mer än fördubblats sedan 2000-talets början, enligt siffror från BRÅ. Totalt är det drygt trehundra personer som dömts, av vilka cirka 20 procent är unga gärningsmän i åldrarna 15–17 år, majoriteten är i åldrarna 15–29 år. Under 2011 fick 2 200 rättegångar ställas in på grund av att vittnena eller den åtalade inte dykt upp.

Det är framförallt inom den grova organiserade brottsligheten, den utbredda ungdomskriminaliteten och inom relationsvåld (grannar) som det kan vara aktuellt med anonyma vittnen. Ett vittne kan ha flera skäl till att vilja vara anonymt. Vittnet kan vara en tillfällig förbipasserande, som inte den misstänkte inte känner igen. Det kan också vara en polis som arbetar undercover. Likaså fall där en person känner den misstänkte men som inte vill att den misstänkte ska veta vad denne sagt till polis/domstol.

Vi vill därför utreda möjligheten att tillåta anonyma vittnesmål i vissa specifika typer av brottmål, exempelvis där hot från gäng föreligger. En sådan ordning kan bl.a. underlätta för tidigare

²⁰ James Q. Wilson och George L. Kelling. *Broken Windows - The police and neighborhood safety*, The Atlantic Monthly mars 1982

gångmedlemmar att vittna. I Norge och Danmark finns möjligheten att vittna anonymt. Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna accepterar anonyma vittnen på vissa villkor. Den som åtalas ska ha rätt att förhöra ett vittne som åberopas emot honom. Europadomstolen anser därför att det är viktigt att försvaret ska få kunna ställa frågor till vittnet. Domstolen har accepterat att utskrifter från ett vittnesförhör med ett anonymt vittne läses upp i rätten, om den åtalades advokat varit med vid förhöret, eller om förhöret inte utgör den enda bevisningen i målet. Europadomstolen menar att anonyma vittnen kan tillåtas om vittnets liv eller frihet är i fara och att en fällande dom inte får grundas enbart eller i avgörande grad på anonyma vittnen.

Användningen av anonyma vittnen ska vara en exceptionell åtgärd och prövas mycket noggrant. Så är också fallet i Norge och Danmark, där denna möjlighet redan finns.

Fotograferingsförbud i domstolarnas väntrum

Förslag:

I syfte att förbättra skyddet för bl.a. vittnen bör fotograferingsförbudet utvidgas till att gälla även domstolarnas väntrum.

Antalet incidenter ökar i domstolarna. Som exempel kan nämnas att när Malmö tingsrätt för några år sedan under fyra dagar genomförde säkerhetskontroller beslagtogs närmare 100 farliga föremål. En rapport från Domstolsverket anger att antalet hot mot anställda fördubblades mellan 2009 och 2010. Det är en grundförutsättning för rättssäkerheten att domstolarna är, och uppfattas som, en trygg miljö. Alliansen har höjt anslaget med 15 miljoner kronor för 2012 och 30 miljoner kronor från och med 2013 för att genomföra säkerhetskontroller i domstolarna.

För att vittnen inte ska hängas ut eller hotas är det angeläget att utvidga fotograferingsförbudet till att inte bara gälla i rättsalen utan även i domstolens väntrum. Idag har var och varannan person en kamera i sin mobiltelefon. Bilder på vittnen kan på ett ögonblick spridas i kriminella nätverk. Därmed ökar risken för att vittnen utsätts för exempelvis hot och utpressning. Det har också hänt att mobiltelefoner har använts för att kalla på ”förstärkning”. Mobiltelefoner kan också användas för att göra ljudinspelningar av det som sker i väntrum och förhandlingssal. Det behövs ett helhetsgrepp på vilka regler som ska gälla för användningen av mobiltelefoner/smartphones i domstolarna.

Inför en särskild instans för barn under 15 år

Förslag:

En domstolsliknande nämnd – en barnbrottsnämnd – ska inrättas. Denna ska behandla ärenden där barn under 15 år begått ett allvarligare brott eller ett brott av strategisk karaktär, dvs sådana brott som ofta leder till fortsatt kriminalitet. Straffmyndighetsåldern ska inte ändras.

Forskningen på området barns och ungas brottslighet inriktar sig främst på de över 15 år. Materialet om barn under 15 år är betydligt mindre omfattande eftersom dessa inte är straffmyndiga. Det vi vet är dock att barn börjar begå brottsliga handlingar i mycket unga år, ofta redan i tioårsåldern. I många fall har de som når straffmyndighetsålder redan utvecklat en vanebrottslighet.

Ett barn under 15 år som begår ett brott hanteras idag inte av rättsväsendet, utan när det konstateras att straffmyndighetsåldern ej uppnåtts överförs hanteringen till socialtjänsten. Det är troligen en klar överskattning att kalla det för hantering. Det finns naturligtvis undantag men i de allra flesta fall läggs den minderåriges brott till handlingarna. Samhället måste reagera på de riktigt unga ungdomarnas brottslighet tidigare än vad som sker i dag. Om en ung människa trots förebyggande insatser begår ett brott är det sämsta som kan hända att samhället inte reagerar på ett adekvat sätt.

Det faktum att personer under 15 år inte är straffmyndiga utnyttjas ibland ganska hänsynslöst av kriminella gäng. För att motverka att unga under 15 år utnyttjas för att utföra brott i äldre gängmedlemmars ställe måste samhällets reaktioner när unga begår brott bli tydligare och kraftfullare. Därför bör en domstolsliknande nämnd – en barnbrottsnämnd – inrättas. Denna ska behandla ärenden där barn under 15 år begått ett allvarligare brott eller ett brott av strategisk karaktär, dvs sådana brott som ofta leder till fortsatt kriminalitet. De närmare formerna för barnbrottsinstansens sammansättning och arbetsformer bör utredas närmare. T

Polisen, socialtjänsten och åklagarmyndigheten har på några ställen i landet inlett ett samarbete som vi ser mycket positivt på. Ett problem idag är dock socialtjänstens dubbla roller, som både hjälpande och verkställande av ett utdömt straff. Det är svårt för både socialtjänstens personal och ungdomarna att se skillnaden mellan rollerna. Kristdemokraterna vill därför att socialtjänstens roll ska ses över, för att de på bästa sätt kunna stödja och hjälpa de unga brottslingarna.

Medling

Förslag:

Kommunerna ska bli skyldiga att alltid erbjuda medling även i de fall där gärningspersonen uppfyller medlingslagens kriterier, oavsett de inblandade personernas ålder.

En nationell samordnare för medling ska tillsättas med uppdraget att sprida fungerande verksamhet i landet.

Medling innebär att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta. Den skall ske i bägge parterns intresse. Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser. Medling är ett möte mellan den som exempelvis blivit misshandlad och den som misshandlat. Förutom parterna finns det med en opartisk person som är utbildad att leda sådana möten. Det har en psykologisk betydelse såväl för förövaren som för brottsoffret att få mötas ansikte mot ansikte. Att en förövare kan be om ursäkt och få insikt om skadorna av sitt handlande kan vara än mer effektivt när det gäller ungdomar. Medling kan också ses som en rehabiliteringsåtgärd för den som utsatts för brott. Här kan man få svar på frågor som ”varför hände det just mig?” och ”behöver jag vara rädd för dig i framtiden?”. Enligt medlingslagen skall medling vara frivillig för både gärningsman och målsägande. Brottet skall vara anmält till polisen. Dessutom skall gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna. Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt.

Idag är kommunerna skyldiga att erbjuda medling då gärningspersonen är under 21 år. I oktober 2012 antogs ett EU-direktiv angående miniminormer gällande brottsutsatta²¹. Direktivet beskriver medling som ett inslag i så kallad reparativ rättvisa och framhåller att denna i första hand ska ske för att säkerställa brottsoffrets intressen och behov, för att avhjälpa den skada som brottsoffret lidit och undvika ytterligare skada. Medlemsstaterna ska senast den 16 november 2015 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. Enligt direktivet har staterna en skyldighet att ”i tillämpliga fall underlätta hänskjutandet av ärenden till verksamheter för reparativ rättvisa”. Detta bör för Sveriges del innebära att kommunerna blir skyldiga att erbjuda medling vid alla brott där gärningspersonen uppfyller medlingslagens kriterier om erkännande eller delaktighet.

Idag fungerar medlingsverksamheten dåligt på många håll i landet. Socialstyrelsen har följt upp medlingsverksamheten i Sverige²² och funnit att det inte fungerar som det var tänkt i alla kommuner. Vissa kommuner saknar organisation för att erbjuda medling. Totalt sett kommer det in för få ärenden, beroende på att alla gärningspersoner som borde erbjudas medling inte blir kontaktade. Det framkommer också att det finns en bristande kunskap om medling hos berörda aktörer som ska samarbeta med medlingsverksamheten.

Kommunerna behöver ta den gällande lagen på allvar, så att en fungerande medlingsverksamhet verkligen kommer igång. Medvetenheten om medling behöver också öka inom rättsväsendet. En nationell samordning för medling bör inrättas, som kan tydliggöra samverkansparternas uppdrag och ansvar samtidigt som man följer upp. Detta ska stärka strukturen runt medling och skapa förutsättningar för medlingen att utvecklas. Tillämpningen av lagstiftningen behöver också följas upp.

Ytterligare satsningar på polisen

Förslag:

Fler poliser ska vara synliga i områden med hög brottslighet och i områden med aktiva kriminella gäng.

Till varje skola bör en särskilt utnämnd polis vara knuten.

Polisens volontärverksamhet bör utvecklas.

Internationell forskning visar att ökad direkt patrullering i områden med hög brottslighet fungerar brottsförebyggande²³. Huvudsakligen baserar sig detta på amerikanska utvärderingar och det finns vissa svårigheter med att överföra erfarenheterna till svenska förhållanden. Brå drar ändå slutsatsen att intensifierad patrullering i områden eller på platser med hög brottslighet är en fungerande åtgärd.²⁴ Vi delar Brå:s slutsats att fler synliga poliser är mycket viktigt för att ungdomsgäng inte ska få känslan av att ha kontroll över vissa bostadsområden och för att öka tryggheten för övriga boende i området.

För att förebygga och bekämpa brott är det viktigt att det finns ett förtroende mellan polis och ungdomar. Att samarbeta med lokala ungdomsorganisationer bör vara en stående del i polisens arbete. Polisen behöver också lägga ner ett större arbete på att komma i kontakt med barn och

²¹ Europaparlamentets och Rådets direktiv 2012/29/EU

²² *Medling vid brott anseende unga lagöverträdare*, Socialstyrelsen 2012

²³ L W Sherman och J Eck: *Policing for crime prevention*. I L.W. Sherman, D.P. Farrington, B.C. Welsh, och D.L. MacKenzie (red.). *Evidence-based Crime Prevention*. London: Routledge. (2002)

²⁴ Brå-rapport 2008:9

ungdomar innan dessa börjar med kriminalitet. Att informera i skolor om polisens arbete bör därför vara en viktig del i polisens uppgifter. Till varje skola bör en särskilt utnämnd polis vara knuten, som ska lära känna elever och personal, och som dessa ska kunna vända sig till om de upplever sig utsatta för brott. I flera kommuner har man alltmer börjat inse hur viktigt samarbetet mellan polisen, sociala myndigheter, skolan och andra aktörer är. I Värmdö har man en modell, Värmdömodellen, som innebär ett etablerat samarbete mellan dessa instanser. Man har där lyckats korta tiderna för utredning av ungdomsbrott markant, samtidigt som man klarar upp fler brott.

I England har man sedan länge ett system med polisvolontärer, special constabularies²⁵, även kallade "hobby bobbies". 2006 startade polisvolontärverksamhet i Sverige och finns idag i sju län. Volontäruppdragen handlar om lokalt brottsförebyggande arbete i nära samarbete med närpolis och poliskontor. Volontärerna arbetar frivilligt och utan betalning. Eftersom volontärerna har tät kontakt med polisen före, under och efter pågående uppdrag är de också en direkt länk mellan polis och allmänhet. En utvärdering från Brå visar att generellt sett är både volontärer, samordnare och poliser positiva till volontärverksamheten. Det som främst lyfts fram som positivt är att volontärerna skapar en länk mellan polis och allmänhet, men även att volontärerna avlastar polisen genom att ta på sig välbehövliga uppgifter som polisen inte hinner med. Brå menar samtidigt att verksamheten behöver utvecklas. Brå anser att man här kan titta på andra länder med volontärverksamhet och nämner Kanada och England. Volontärerna rekryteras i närsamhället och kan därför fungera som en länk mellan invånarna och den ordinarie polisen. Genom att patrullera och vara synliga kan man minska sådant som narkotikalangning och den upplevda känslan av otrygghet. Därigenom medverkar volontärerna till att motverka att områden tas över av gäng. Polisens volontärverksamhet bör därför utvecklas.

Det civila samhället har också en viktig roll att spela för att öka tryggheten på gator och torg. Här kan nämnas vuxna som nattvandrar, kyrkor som serverar pannkakor, idrottsföreningar som har aktiviteter och uppvisningar med mera.

Att få en andra chans och en väg att lämna

Förslag:

Kriminalvården ska i högre grad utformas individuellt

Förbättra utslussningen för unga

Öka stödet till avhoppjourer runt om i landet

Det är väl känt att övergången från ungdomsvård till ett liv i frihet är en kritisk period då risken för en ung person att återfalla i brott är hög. De behöver hjälp att bryta den onda cirkeln, så de kan leva ett liv utan kriminalitet och droger efter frigivning. Resultatet påverkas dels av den intagnes vilja att återanpassa sig och dels hur samhället tar emot en person efter frigivningen. De intagna måste ges kraft till att vilja resa upp sina liv och känna att de kommer ges en andra chans och åter kunna komma in i samhället.

Kristdemokraterna tycker att de som väl avtjänat sitt straff och verkligen vill och jobbar för att återanpassa sig till samhället, också skall få positiv respons, såväl under sin fängelsevistelse som efter. Kriminalvårdens viktigaste uppgift är att förhindra att intagna fortsätter sin brottsliga bana den dagen de får lämna fängelset. Därför måste verksamhetens huvudändamål, från första dagen i

²⁵ Brittiska polisens hemsida för polisrekrytering www.policeuk.com

fängelse, vara en återanpassning inför frigivningen. De som har drogberoenden bör ges behandling. Kriminalvården ska i högre grad utformas individuellt.

Det är oerhört viktigt att samhällets stöttning fortsätter även efter avtjänat straff genom hjälp till bostad, arbete, utbildning och andra återanpassande åtgärder för att möjligheten att kunna leva ett liv utan brottlighet ska maximeras. När någon frigges utan vettig sysselsättning, utan bostad, utan socialt nätverk drivs de återigen rakt i armarna på de kriminella kretsarna.

Det är också här viktigt att betona det civila samhällets betydelse, inte minst när det gäller det sociala sammanhanget. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet innan och efter frigivningen. Avhoppjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivs av bland andra Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö) och Kriminellas revansch i samhället (KRIS).

Polisen i Stockholm har öppnat en försöksverksamhet med en avhoppjour för gängmedlemmar. Bland annat kan gängmedlemmar som vill hoppa av ringa en telefonlinje som är bemannad dygnet runt. De erbjuds då hjälp med skydd samt sociala insatser som skuldsanering, utbildning och drogavvänjning. Sedan hjälplinjen startade i mars 2012 har ett 40-tal personer kontaktat avhoppjouren. En handfull tungt kriminella personer har påbörjat polisens avhoppprogram och fått hjälp att styra bort från den kriminella livsstilen.

Vi vill se att avhoppjourer etableras på fler håll i landet.